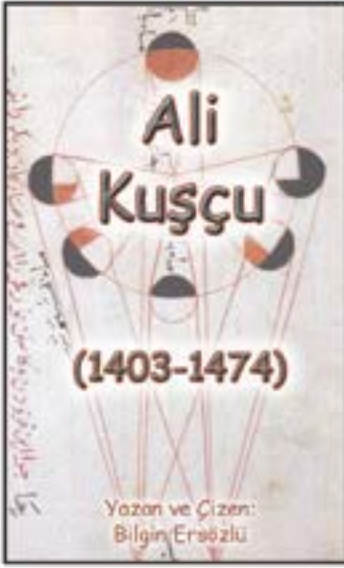

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Yıl 1414. O dönemde Timur Devleti'nin egemenliği altındaki topraklarda, Semerkant kentinde, bir süre sonra tahta geçtiğinde Uluğ Bey olarak anılmaya başlayacak olan Timur'un torunu, Semerkant Valisi Muhammed Tarık'ın sarayının bahçesindeyiz.

Ali Yelkanat.
Babam aşçıdan rica etmiş, bu yumuşak etleri özellikle senin için ayırtmış. Ye. Ye de iyileş bir an önce.

Et mi yiyormuş?
Ne kuşuymuş bu böyle?

Bir doğan galiba.
Pek çok yırtıcı kuş gibi doğanlar da etçil kuşlar Simitçiğim. Eğitilmiş olanları insanlar tarafından avda kullanılıyormuş bir zamanlar.

Bahçede küçük Ali'nin yaralı doğanla ilgilendiğini gören biri vardır:

Birkaç dakika sonra.

Ne yaparsın burada yaralı doğanımla çocuk? Kuşçubaşım nerededir?

Şey... Ben... Babam...
Ben babamın oğluyum efendim... Yani kuşçubaşınız benim babam, ben de onun oğlu Ali'yim. Av sırasında kanadı yaralanan Yelkanat'ın iyi beslenmesi lazım... Babam da dedi ki, "Ali" dedi, "Git mutfaktan etleri al." dedi, "Yelkanat'a ver." dedi.

Demek gündüzleri kuşlara, geceleri de gökteki yıldızlara bakmayı çok seviyorsun... Hımm! İlginç... Üstelik okumayı yazmayı da biliyorsun... Pek hoş, pek hoş... E peki, hesap da yapabiliyor musun, onu anlayalım şimdi. Dikkatle dinle...

Ha ha ha! Yavaş Ali, yavaş! Tane tane anlat.

Heyecanlandı biraz.

Hah, Ali'nin heyecanı geçmiş, sohbet etmeye başlamışlar.

Evet Simitçiğim. Vali Bey, Ali'yi tanımayla çalışıyor galiba.

Semerkant'tan Buhara'ya kuş uçuşu mesafe aşağı yukarı 45 fersah'tır. Yelkanat iyileşip yeniden ok gibi uça, o zaman da diyelim ki saatte 5 fersah yol kat edebilse... Kaç saat sonra Buhara'da olur dersin?

Çok kolay. Bunu hesaplayabilmek için 45 fersahlık mesafeyi saatte 5 fersaha bölmemiz kâfidir. 45'i 5'e bölünce 9 eder. Yani Yelkanat 9 saate Buhara'da bir ağacın dalına konmuş -ama benden söylemesi- hayli de yorulmuş olur. Orada güzelce dinlenmesi lazım gelir yoksa bir daha Semerkant'a zor döner. Cevabım budur.

Ha ha ha! Cevabın hem doğrudur hem zekicedir. Adın ne demiştin çocuk?

Doğru ya, kuşçubaşımın oğlu Ali olduğumu söylemiştin. Eh, belli ki akıllı bir çocuksun sen "Kuşçu" Ali. Gel bakalım, bizim medresedeki ilimlerle bir tanıştırayım seni hele.

Ali efendim.

Hah! Şimdi anlaşıldı neden Kuşçu dendiği.

Evet Simitçiğim. Babasının mesleği lakap gibi isminin peşine eklenmiş.

Kendisi de gökbilim ve matematiğe büyük bir ilgi duyan Muhammed Tarık (Uluğ Bey) Semerkant'ı çoğunluğunda bilim insanlarının bilimsel faaliyetlerini rahatlıkla yürütebileceği bir bilim merkezi hâline getirmeyi hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda dönemin pek çok saygın bilim insanı Semerkant'ta bir araya gelmiştir. Böylece Ali Kuşçu da yıllar önce Bursa'dan gelip Semerkant'a yerleşmiş olan Kadızâde-i Rûmî gibi ünlü bilginlerden gökbilim, matematik ve felsefe dersleri alma olanağına kavuşur.

1420 yılında Semerkant'ta bir rasathane kurulur. Dönemin en gelişmiş teçhizatlarıyla donatılmış olan bu rasathanenin sunduğu olanaklardan Ali Kuşçu da yararlanır ve gökbilim çalışmalarına odaklanır.

İşte böyle Ali, bu alet yıldızların açılarını ölçmeye yarıyor. Bak, pürasından tutup hareketini gözlemlediğin yıldıza doğru çevireceksin. Sonra...

İyi donatılmış bir gözlemeviyse bir teleskopları da olması lazım değil mi peki? Hani nerede?

Teleskobun icadına daha neredeyse iki yüzyıl var. O yüzden başka bilimsel aletler kullanıyorlar.

Ali Kuşçu gözlem yaparken edindiği bilgileri zaman içinde kâğıda aktarır. Küçük el kitapları yazar. Bunlardan biri Ay'ın evrelerinin nasıl oluştuğunu açıkladığı bir el kitabıdır.

Ben de biliyorum Ay'ın evrelerini: Yeniay, ilkdördün, dolunay ve sondördün.

Ara evreleri de unutmamalı: Hilal ve şişkin Ay da var.

Yıllar geçer. Ali Kuşçu matematik ve gökbilim alanındaki çalışmalarında ilerlemeler sağlamış, artık Semerkant Rasathanesinin başına geçmiştir. Yıldızların yerlerini ve hareketlerini gösteren cetveller hazırlayarak çalışmalarını sürdürürken işler sarpa sarar.

Kimdir o?

Tak, tak, tak!

Az önce bir ulak kötü bir haber getirdi üstadım. Onu size bildirmem gerekiyor.

Aa! Ne olmuş acaba?

Bilmem ki. Okuyup görelim.

Ulak, Timur Devleti'ni yöneten ve bir süredir hasta olan Uluğ Bey'in hayatını kaybettiği haberini getirmiştir. Bu durum devlet yönetiminde karışıklıklara neden olur. Artık rasathanedeki görevini sürdürme olanağı kalmayan Ali Kuşçu, bilimsel çalışmalarına devam edebilmek için komşu Akkoyunlu Devleti'nin başkenti Tebriz'e gider. Orada, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından saygıyla karşılanır ve yeniden işbaşı yapar.

Tüh! Onca emek başa mı gitmiş oldu?

Yazdığı kitaplar durduğuna, çalışmaya devam edip edindiği bilgileri başkalarına aktarabileceği bir ortama da yeniden kavuştuğuna göre başa gitmiş denemez bence.

Gökyüzü gözlemlerini yaklaşık yirmi yıl boyunca Tebriz'de sürdüren Ali Kuşçu, bir yandan da Akkoyunlular ile Osmanlılar arasında elçilik yapma görevini üstlenmiştir. Bu görev sırasında Osmanlı Devleti'nin başındaki Fatih Sultan Mehmet'in de saygısını kazanır ve ondan, istersen bilimsel çalışmalarını İstanbul'da devam ettirebileceği yönünde bir davet alır. Daveti kabul eder ve elçilik görevi sona erdiğinde İstanbul'a yerleşir.

Hah, şimdi de İstanbul'a geldik. Hazır Boğaz'dayken bir balık ekmeççi bulalım mı Peynirciğim? Bu kadar gezince acıktım ben.

Ha ha ha! Bulalım Simitçiğim.

Ali Kuşçu ömrünün son yıllarını İstanbul'da geçirdi. Kentte yeni kurulan eğitim kurumlarının ders programlarının hazırlanmasını sağladı ve gökbilim ile matematik alanında sahip olduğu bilgileri medreselerde öğretmek için bu bilimlerin Osmanlı topraklarında da çalışılmasının önünü açtı. Eserleri takip eden yüzlerce yıl boyunca Doğu dünyasındaki medreselerde okutulan Ali Kuşçu, çalışmalarıyla Batı dünyasının bilim insanlarına da ilham vermiş, matematik ve gökbilimin gelişmesinde yol gösterici olmuştur.

Eh, bize de Timur, Akkoyunlu ve Osmanlı topraklarıyla kalmayıp Batı dünyasında da gökbilimin gelişmesine katkı sağlayan bu bilim insanına...

Koca bir teşekkür etmek düşer.

